

CENTRELE AGROINDUSTRIALE DIN TRANSILVANIA ȘI LOCUL LOR ÎN CADRUL SISTEMELOR DE AȘEZĂRI DIN ROMÂNIA

VASILE SURD*

ABSTRACT. — *The Agroindustrial Centres from Transylvania and their Place within the Framework of Romania's Settlement System.* The agroindustrial centres of Romania are urban settlements and urban settlements of inferior rank that make transition between rural settlements and urban settlements of higher rank. They are predominated generally by primary agricultural activities and small factories for agricultural products. Their influence areas include exclusively adjacent rural settlements.

Centrul agroindustrial — după opinia mea — reprezintă localitatea din categoria urbanului în cadrul căreia activitățile primare au ajuns la un înalt grad de modernizare și intensivizare a producției, sînt dominate din punct de vedere valoric în structura volumului total al producției și ca ocupare a populației active și în cadrul cărora sînt prezente cu poziția secundară ramuri ale industriei de prelucrare a producției agricole precum și alte ramuri.

Categoria de centru agro-industrial presupune următoarele condiții suplimentare: un potențial demografic superior centrelor comunale din județul în care este situat; o dotare edilitar-gospodărească și fizionomie în cadrul cărora similitudinile cu urbanul să fie marcate, sau cel puțin superioare în comparație cu celelalte așezări rurale ale județului; o poziție în cadrul județului și al spațiului național prin care să se poată manifesta în condiții optime influența asupra ariilor rurale adiacente, respectiv condiția de „centralitate“.

Potențialul demografic a unor asemenea centre este de regulă superior oricărei așezări din categoria ruralului, la nivel de județ. Aceasta reclamă la rîndul lui, în mod direct, amplificarea funcțiilor interne cu caracter comercial, de învățămînt, sanitare și administrative, respectiv o largă gamă de activități specifice terțiarului.

Dotările edilitar-gospodărești a unor asemenea centre s-au acumulat și modernizat încît în etapa actuală acestea le conferă așezărilor în cauză o fizionomie și funcționalitate care le detașează sensibil de sfera ruralului propriu-zis.

Poziția spațială în raport cu teritoriile administrative ale județelor și marilor unități geografice conduce la următoarele concluzii cu caracter general: de regulă, centrele agro-industriale au o poziție periferică în cadrul județelor, cu tendințe de conturare a unor arii de polarizare la limita dintre două județe, arii care nu sînt urbanizate și în cadrul cărora polaritatea centrului județean este relativ redusă. Totodată, ele

* *Universitatea „Babeș-Bolyai”, Geografie, 340, Cluj-Napoca, România*

se intercalează la distanțe aproximativ egale între centre urbane de rang superior, suplinind lipsa de centre urbane în aceste teritorii; ele se află majoritar în spațiile agrare ale cîmpiilor unde s-au pus bazele unei agriculturi moderne, de mare randament, în structura căreia predomină cultura plantelor; au un potențial de comunicație ridicat.

Conceptul de centru agro-industrial vine să consfințească o realitate recent apărută în structura rețelei naționale de așezări, cu statut propriu, cu dinamică, structură și funcționalitate bine conturate. Ele se înscriu în rețeaua națională de așezări ca și centre de „transfer” rural-urban, marcînd o nouă etapă în procesul complex de modernizare a habitatului la nivel național, de repartizare mai echilibrată a producției în teritoriu. Prin apariția și dezvoltarea lor se va crea inevitabil noi arii de convergență și se vor organiza noi sisteme care răspund mai convingător tendințelor și nevoilor de amenajare complexă și echilibrată a spațiului național.

În ierarhia națională a sistemelor de așezări, centrele agro-industriale se înscriu în prima categorie, în seria centrelor de convergență urbană și anume în categoria celor cu caracter local, ocupînd o poziție intermediară între centrele rurale cu influență supra-comunală și cea de a doua categorie de așezări urbane și anume cele cu influență zonală. Totodată este adevărat faptul că majoritatea centrelor agro-industriale au fost la rîndul lor centre rurale cu influență supracomunală. Fac abstracție unele centre urbane cu caracter minier care au regresat ca urmare a reducerii activității de extracție (exemplu — orașul Nucet, județul Bihor, nu are arie de influență).

Ca urmare a decretului prezidențial din aprilie 1989, pe teritoriul Transilvaniei au fost decretate 5 centre agroindustriale: Seini — județul Maramureș, Valea lui Mihai — județul Bihor, Iernut — județul Mureș, Tâlmaciu și Avrig — județul Sibiu. (Fig. 1).

Orașul Seini este plasat la periferia vestică a județului Maramureș avînd o populație de aproape 16.000 locuitori. Se află situat pe axa principală de comunicație rutieră și feroviară între centrele județene Baia Mare și Satu Mare, la distanță aproximativ egală de ele. Prin poziția periferică în cadrul județului Maramureș exercită influență atît asupra unor centre rurale din județ cît și asupra celor situate în estul județului Satu Mare. Dispune de un plasament pozițional favorabil în extremitatea sud-vestică a Munților Gutii, cu dominația suprafețelor plane sau ușor înclinate și ferit de inundații. Hinterlandul agrar al orașului este extrem de favorabil ca fertilitate naturală a solului (extremitatea estică a Cîmpiei Someșului) și condiții de temperatură. Proximitatea cursului Someșului asigură și necesarul de apă pentru irigații.

Orașul Valea lui Mihai, aparținător din punct de vedere administrativ județului Bihor, se află situat în nord-estul acestuia, la distanță aproape egală între Oradea și Satu Mare. Are o poziție periferică în cadrul județului, conturîndu-și o arie de influență interjudețeană. Situat în plin centrul Cîmpiei Ierului, localitatea a beneficiat de ample lucrări de îmbunătățiri funciare dintre care se detașează ca volum și amploare valorificarea solurilor nisipoase în urma procesului de nive-

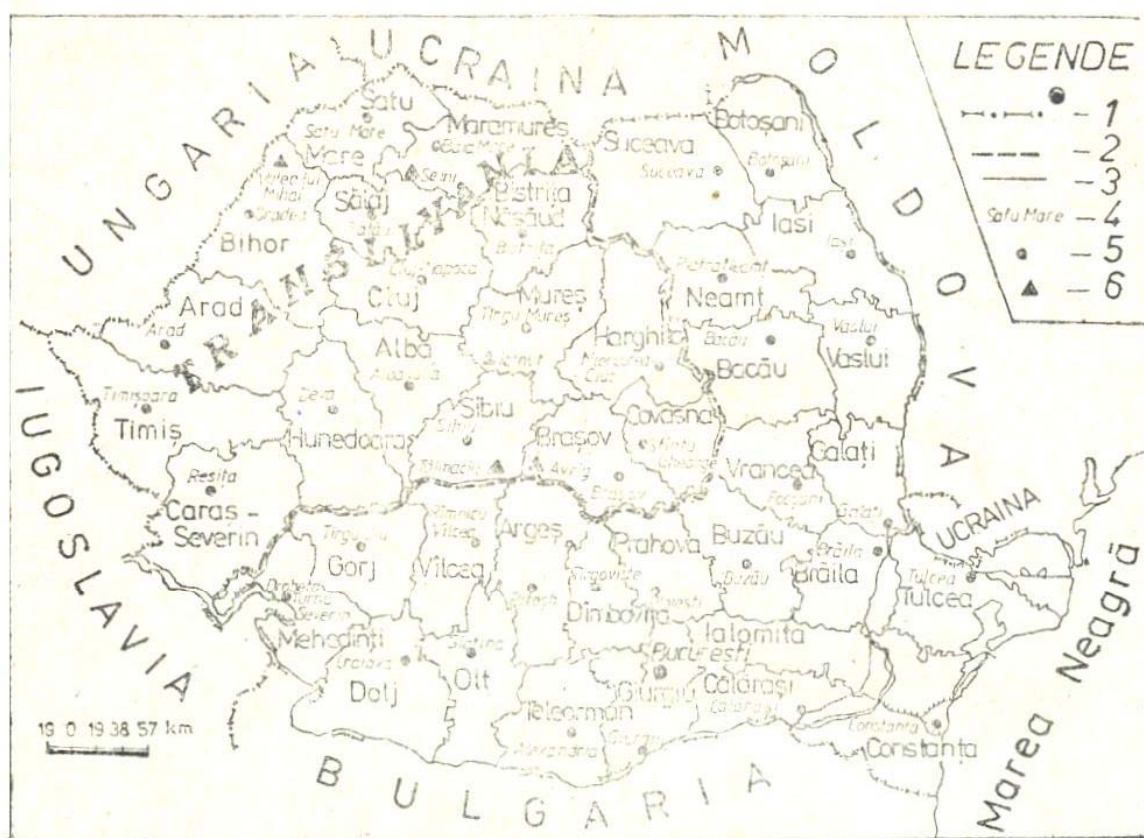

Fig. 1. Centrele agroindustriale din Transilvania.: 1. Granița de stat; 2. Transilvania; 3. Limita de județ; 4. Județ; 5. Centrul administrativ al județului; 6. Centrele agroindustriale inițiate în 1989.

lare a dunelor. Se înscrie în primul rând ca un important centru pomi-viticol. Ca element restrictiv din punct de vedere al cadrului natural se înscrie lipsa apei. Aceasta poate fi suplinită cu aducțiuni din Canalul Ierului și foraje de adâncime.

Se bucură de un potențial de comunicație ridicat, atât feroviar cât și rutier.

Centrul agro-industrial Iernut aparține județului Mureș. Se află situat în extremitatea vestică a acestuia. Spre deosebire de celelalte centre agroindustriale din Transilvania care își formează arii de influență la contact interjudețean, Iernutul este stinjenit de prezența Ludușului care joacă acest rol. Două condiții cu caracter esențial i-au conferit acest statut și anume: condițiile pedologice și hidrologice din sectorul mijlociu al Mureșului; prezența gazului metan și a termocentralei.

Primele condiții au constituit suportul natural în vederea realizării unor producții agricole mari. Cea de a doua a oferit „șansa” practicării unei agriculturi intensive, de mare randament, prin crearea unui complex de sere deservit cu energie termică de la marea termocentrală.

Celelalte două centre agro-industriale aparțin județului Sibiu. Se află situate în extremitatea sudică a acestuia, la limita cu județele

Vâlcea și respectiv Brașov. Tâlmaciul a avut de timpuriu prezentă industria lemnului și industria textilă, în special cea de prelucrare a lînii, dar a fost concurat și depășit de Cisnădie, situat în apropiere. Amplificarea și modernizarea acestor două ramuri industriale care se sprijină pe resursele locale oferite de sectorul primar a creat simbioza între cele două sectoare economice și propulsarea așezării în categoria urbanului. Dispune de o poziție foarte favorabilă în raport cu căile de comunicație, fiind situată în proximitatea pasului Turnu Roșu, dar are o arie de influență limitată la bazinul Văii Sadului.

Avrigul a moștenit o manufactură de sticlă care a constituit nucleul dezvoltării industriale a acestei localități. În ultimii ani aici au fost transferate importante ramuri ale construcției de mașini. Se interpune ca și centru de echilibru între Sibiu și Făgăraș, avînd o arie de influență asupra rurarului adiacent mai extinsă decît în cazul Tâlmaciului, dispunînd de unități de învățămînt și sanitare de bună reputație.

BIBLIOGRAFIE

1. Ianoș, I. (1987), *Orașele și organizarea spațiului geografic*, Ed. Academiei R. S. România.
2. Molnar, E., Maier, A., Ciangă, N. (1975), *Centre și arii de convergență în R. S. România*, Studia Univ. Babeș-Bolyai, Geol.—Geogr., **XX**,2.